

Poldini, L., 2009: La diversità vegetale del Carso fra Trieste e Gorizia. Lo stato dell'ambiente. Edizione Goliardiche, Trst, 732 strani

V seriji *Le guide di Dryades 5 – Serie Flora IV (F-IV)* je lani v Trstu izšla zajetna knjiga, ki podrobno predstavlja rastlinstvo in rastje Krasa med Trstom in Gorico. Liviju Poldiniju, mednarodno uveljavljenemu botaniku in fitocenologu, zaslužnemu profesorju na Univerzi v Trstu in izvrstnemu poznavalcu kraškega rastlinstva, so v različnih fazah nastajanja tega obsežnega delu pomagali številni sodelavci, ki jih omenja v Zahvalah. V knjigi so upoštevani tudi rezultati diplomskih in doktorskih nalog, ki so jih pod njegovim mentorstvom izdelali študentke in študentje tržaške univerze. V uvodnih poglavjih avtor opiše namen in podlago za svoje tehtno delo. Rastlinstvo Krasa je raznovrstno, pokrajina pa zelo ranljiva, podvržena človekovim posegom in številnim negativnim vplivom. Temeljiti in bogati podatki o tukajšnji flori iz konca 19. stoletja omogočajo zanimivo primerjavo s stanjem na začetku 21. stoletja ter izračune stopnje spremenjenosti oziroma ohranjenosti posameznih delov Krasa.

Podlaga za predstavitev razširjenosti praprotnic in semenk na Krasu (skupna površina približno 500 km², od tega 180 km² na ozemlju Slovenije) je bila srednjeevropska metoda kartiranja flore, pri čemer so bila osnovna polja razdeljena na 16 enakih podenot (četrtin kvadrantov) z velikostjo približno 9 km². Skupno je raziskovano območje obsegalo 60 takih enot, vsako je tudi poimenoval po določenem kraju in nekatere so obsegale tudi slovensko ozemlje. Večina enot je strnjениh vzdolž kraškega ozemlja ob slovensko-italijanski meji, le dve enoti sta prostorsko ločeni – Medejski griči (Medea) in Sabotin. Ob tem naj pripomnimo, da najbolj severno kraško območje (po rastlinstvu precej podobno Sabotinu) najdemo v dolini Idrije pri krajih Golo Brdo (na slovenski strani) oziroma Cras (Kras) na italijanski strani in bi bila najbrž za določene primerjave zanimiva vključitev tudi tega najbolj severnega dela Krasa. Pri pripravi arealnih kart je avtor upošteval tako historične kot recentne, objavljene in terenske podatke.

Knjiga vsebuje podrobni pokrajinski opis Krasa, ki vključuje tudi zanimive analize stopnje poselitve, opise pokrajinskih enot (sigmetumov) po geosinfocenoloških načelih, ki temeljijo na prevladujočih rastlinskih združbah, prikaz

evropsko varstveno pomembnih habitatnih tipov in podobno.

Rastlinstvo avtor analizira z več vidikov in zelo temeljito. Skupno obravnava 2318 taksonov, zdajšnja flora pa obsega 1889 taksonov, od tega 1336 avtohtonih (71 %), 206 arheofitov (11 %) in 347 neofitov (18 %). Razčleni jo po bioloških oblikah in horološki pripadnosti. Raznovrstnost analizira na več načinov, vključujoč tudi izračune razmerje med endemiti in celotno avtohtono floro. Kar 33 taksonov ima na Krasu svoje klasično nahajališče. Zanimivi so izračuni stopnje redkosti vrst, po katerih je 27 % domačih vrst zelo pogostih, 31 % domačih vrst pa že zelo redkih. Pri tem razlikuje redkost zaradi geografskih vzrokov (robni deli areala, primeri vrst *Anemone trifolia* in *Cardamine trifolia*), redkost zaradi ekoloških vzrokov (vedno manj ustreznih rastišč, npr. hidrofilne vrste kot so *Hottonia palustris*, *Nuphar lutea*, in številčno redkosti (zaradi zelo majhnih populacij) – na primer vrsti *Orchis pallens* in *Orthilia secunda*. Število izginulih vrst po koncu 19. stoletja je precejšnje, skupno 119, največ med žitnimi pleveli in vrstami mokrišč. Zanimiv je pregled avtohtonih vrst, ki so na Krasu v porastu razširjenosti. Take so na primer *Carduus acanthoides*, *Carex muricata*, *Anthriscus sylvestris*, *Coronilla coronata*, *Asparagus officinalis*. Na podlagi arealnih kart je avtor lahko izdelal tudi nekaj tipov (modelov) razširjenosti: vrste, ki so razširjene na celotnem območju (na primer *Sesleria autumnalis*), vrste z dvema središčema razširjenosti, vrste, vezane na karbonatno ali na lapornato podlago, vrste, razširjene v nižinah oziroma v gričevno-gorskem pasu, vrste kraških vrtač in dolin. Stopnja avtohtonosti flore je večja v enotah z višjo gozdnatostjo. Obsežno poglavje avtor namenja tujerodnim vrstam, tudi načinom njihovega razvrščanja (klasifikaciji), ter vplivu globalizacije. Ugotavlja, da je bilo v klasičnem obdobju ob koncu 19. stoletja razmerje med arheofiti in neofiti 227 : 115, zdaj pa je 201 : 352. Med arheofiti razlikuje tiste, ki so izginili, tiste, ki so v upadanju, in tiste, ki so v porastu, predvsem v povezavi z načinom oprašitve in razširjanja semen. Podrobno razčleni neofite, tudi po njihovem izvoru. Ob koncu 19. stoletja jih je največ izviralo iz Sredozemlja, zdaj pa prevladujejo ameriške vrste. Porast razširjenosti pri invazivnih

neofitih je očiten po letu 1980 (primer za vrsto *Senecio inaequidens*). Delež neofitov oziroma stopnja spremenjenosti domačega rasti je največja v nižjih, priobalnih območjih, najmanjša pa v najvišjih delih Krasa, nizka pri vodnih in naskalnih združbah, razmeroma nizka tudi pri gozdovih, visoka pri drugotni polnaravni vegetaciji in najvišja v kmetijski in poseljeni krajini. Avtor opozarja na vdor tujerodnih vrst v gozdove, čemur so deloma vzrok pogozdovanja v preteklosti in pogosti gozdni požari. V tem pogledu sta posebej invazivni vrsti *Robinia pseudacacia* in *Ailanthus altissima*. Posledica segrevanja ozračja je tudi prodor oziroma širjenje vrst z usnjatimi vednozelenimi (lavrofilnimi) listi, ki so prilagojene na toplotno oceansko podnebje (na primer *Laurus nobilis*, *Lonicera japonica*, *Phytolacca americana*, *Viburnum tinus*, *Vinca major*) od obale proti notranjosti.

Glavnino knjige zavzemajo arealne karte, pri čemer je pojavljanje v določeni enoti (četrtini kvadranta) opremljeno z raznolikim naborom znakov, upoštevaje starost podatkov (pred letom 1920, v letih od 1920 do 1960 in po letu 1960), izvor vrst (domače, tujerodne, a udomačene in tujerodne in gojene) prav tako so posebej označene vrste, ki so jih popisali le na slovenskem ozemlju. Karte nam torej prinašajo tudi pomembne podatke o flori obmejnega pasu med Sabotinom in Istro, čeprav za mejne četrtine kvadrantov včasih ne moremo vedeti, ali so vrsto popisali na obeh straneh meje ali le na italijanski strani (to ugotovimo le za vrste, ki jih na italijanski strani niso opazili). Vsekakor so te karte dragoceni vir podatkov in nas opozarjajo tako na nova spoznanja v taksonomiji kot tudi na vrste, na katere moramo biti še posebej pozorni tudi v slovenskem delu Krasa. Enako dragocene so opombe, s katerimi je opremljeno precejšnje število predstavljenih vrst. V teh opombah so taksonomski, horološki in dru-

gi podatki, marsikateri se nanaša na slovensko ozemlje. Knjiga ima tudi obsežen Dodatek, ki med drugim vsebuje seznam novih taksonov za Kras ali za avtonomno deželo Furlanijo Julijsko krajino, seznam imenskih (nomenklaturnih) popravkov, nova imena v primerjavi s Poldinijevim seznamom iz leta 2001, imenske (nomenklaturne) novosti, pregled sintaksonomskega sistema za celotno kraško vegetacijo (do stopnje asociacije), opis nekaj novih asociacij (na primer asociacije *Neckero crispae-Polypodium interjecti*, vsi popisi zanj so iz Slovenije), slovar italijanskih in slovenskih krajevnih imen (tudi za imena z italijanske strani meje), seznam taksonov, ki imajo v znanstvenem imenu vsebovano ime območja, ki ga obravnava knjiga, ali ime osebnosti, ki so v tem območju delovale. Knjigo zaključujejo povzetek v italijanščini, slovenščini in angleščini, fotografska priloga s posnetki izbranih vrst ter obsežen seznam uporabljene literature.

Dobili smo torej zelo temeljito knjigo s številnimi analizami, statističnimi obdelavami in grafičnimi prikazi, kar vse kaže na avtorjevo obsežno, enciklopedično poznavanje Krasa in njegovega rastlinstva in rasti, na njegovo živo zanimanje za sodobne metode in pristope pri obdelavi florističnih in vegetacijskih podatkov in na sposobnost sinteze. Knjigo odlikuje svežina misli, da komaj verjameš, da jo je napisal osemdesetletnik. Mlajši, manj nadarjeni, ga na mnogih področjih le težko dohajamo. Slovenski botaniki, še posebej tisti, ki delujemo in raziskujemo tudi na Krasu, smo zagotovo dobili nepogrešljivo in referenčno knjigo za naslednje desetletje. Uredništvo revije *Hacquetia* prof. Poldiniju za izjemen znanstveni dosežek iskreno čestita in mu ob življenjskem jubileju želi še veliko plodnih, raziskovalnih let.

Igor Dakskobler